1125

F
35

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK
0322 3432

1734
42060
1734
1125 F 35

RAPPORT

van den Onderwijsraad in zake het ontwerp Lager-Onderwijswet.

Alvorens zich een oordeel te vormen over het ontwerp van wet op het Lager-Onderwijs, heeft de Onderwijsraad het zich tot taak geacht, zoo volledig mogelijk in kennis te komen met de denkbeelden, welke dienaangaande in de verschillende organisaties waren of zouden worden ontwikkeld.

De IIIe Afdeeling (voor het algemeen vormend lager- en het bewaarschoolonderwijs), die uit den aard der zaak, onderstaand rapport had voor te bereiden, heeft zich daartoe half October 1919 gewend tot een honderdtal vereenigingen op het gebied van het lager- en voorbereidend lager onderwijs en van de jeugdorganisatie. Deze Afdeeling heeft zich gesplitst in drie subcommissiën, welke, ieder met eigen opdracht, de zeer vele adressen met den meesten ernst hebben onderzocht; zij achtte het noodzakelijk daarna zich door eenige deskundigen en afgevaardigden van organisaties mondeling te doen voorlichten. Zoo werden vijf deskundigen op het gebied van U. L. O. en M. U. L. O. gehoord, en werd de gelegenheid gegeven zich uit te spreken over de artt. 21 en 23 aan een afgevaardigde van den Bond van Nederlandsche Onderwijzers, een van het Nederlandsch Onderwijzers Genootschap, een van de Vereeniging van Hoofden van Scholen in Nederland, een van de Unie van Chr. Onderwijzers, een van de Vereeniging van Chr. Onderwijzers en aan twee afgevaardigden van den R. K. Schoolraad.

Naar aanleiding van het gehouden onderzoek, mede in verband met de opmerkingen gemaakt in het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer der Staten-Generaal meent de Raad tot de volgende conclusiën te moeten komen:

De taak van den Onderwijsraad.

De Raad heeft zich de vraag gesteld, of de veel omvattende taak, die hem in het ontwerp-wet wordt toebedeeld, kon worden aanvaard; de beantwoording van deze vraag luidt bevestigend; de noodzakelijkheid wordt ingezien dat de Raad menigmaal

Verwijderd uit Bibliotheek v/h Opv. W. en C.
Departement van Bibliotheek. ONDERWIJS, K. & W.
III A. 121

als Hof van Appèl optreedt. Men oordeelt het gunstig, en geheel in overeenstemming met het bevredigings-karakter van het ontwerp-wet, dat aan een deskundig lichaam wordt opgedragen onpartijdige beslissing te nemen of advies uit te brengen. Ten aanzien van sommige zaken acht de Raad het wenschelijk, telkenmale te worden gehoord, zooals bij de „artikelen" nader wordt aangegeven.

Waarborgen.

In aansluiting bij de opmerking in de eerste alinea van § 4 van het Voorloopig Verslag, dat het bijzonder onderwijs in deugdelijkheid als gelijkwaardig aan het openbaar onderwijs kan worden beschouwd, is de Raad van oordeel, dat het leerplan in het algemeen dienaangaande geen waarborgen kan bieden; dit heeft algemeene lijnen aan te geven en er voor te zorgen, dat een behoorlijk peil van ontwikkeling worde bereikt. De Raad acht de voorschriften van art. 88*bis*[2] (in verband met het slot van art. 89[1]) en art. 89[2] in deze voldoende. Eenige vrijheid van beweging tot het bereiken van een resultaat is aan te bevelen, en zoo bestaan er bij den Raad geen bezwaren om in de uitvoering van den lesrooster meerdere ruimte toe te laten, zooals dit aan de openbare scholen, echter ook daar nog te weinig, gegund wordt; daarom acht de Raad het gewenscht dat in art. 89[4] de woorden: „van den rooster van lesuren of" worden geschrapt.

De Raad heeft er bezwaar tegen, dat het salaris van de onderwijzers(essen) bij het bijzonder onderwijs uit particuliere fondsen e. d. zal kunnen worden verhoogd. Van financieele gelijkstelling zou daardoor moeilijk sprake kunnen zijn; de schoolbesturen zouden, gelijk thans reeds geschiedt, hooger salaris kunnen bieden dan de gemeentebesturen en ook onderling tegen elkaar kunnen opbieden, hetgeen tot verkeerde verhoudingen moet leiden.

Daarom wordt voorgesteld aan art. 88*bis*[5], achter den eersten zin, toe te voegen de woorden: „welke jaarwedde door gratificaties, toelagen of op andere wijzen niet mag worden verhoogd, ook niet uit particuliere fondsen"; dit zal den onderwijzer bij het bijzonder onderwijs financiëel meer onafhankelijk maken en alzoo ook strekken ten bate van dit onderwijs.

De Raad ondersteunt in zoo verre den wensch, uitgedrukt op bladz. 7 van het Voorloopig Verslag, dat hij het wenschelijk acht, dat aan het 1e lid van art. 12 de woorden worden toegevoegd: „of wel deze kosten worden geheel uit de gemeentekas betaald" en dat in het 4e lid de woorden: „geen deugdelijk voor hen passend lager onderwijs" worden vervangen door: „slechts bezwaarlijk voor hen passend deugdelijk lager onderwijs".

NATIONALE BIBLIOTHEEK

Het heen en weer reizen met trein of tram kan een ernstig bezwaar zijn; de verplichting daartoe mag niet te dikwijls worden opgelegd; indien de ouders, voogden of verzorgers, het verlangen hebben te kennen gegeven, dat openbaar of bijzonder onderwijs zal gegeven worden, met toepassing van art. 12 en zij de redelijkheid daarvan aannemelijk hebben gemaakt, dan worde het ontvangen van dit onderwijs toegestaan bij voorkeur in een particuliere woning of daarmede gelijk te stellen localiteit òf er worde overgegaan tot de stichting van een kleine school voor een bepaald aantal leerlingen. Dit aantal is moeilijk aan te geven; voor ieder concreet geval worde door het gemeentebestuur dienaangaande naar omstandigheden beslist. Het gemeentebestuur zal daarbij dienen te overwegen of het stichten van een kleine school op den duur niet financieel voordeeliger zal blijken te zijn, dan het huren van een localiteit voor het geven van onderwijs; voor beide zijden blijve de gelegenheid tot beroep op den Minister open, die daarover den Onderwijsraad hoort. De Raad meent, dat de onderwijzers, die onderwijs geven in een particuliere woning, als bedoeld in art. 12, betaald dienen te worden door het Rijk.

Voorts acht de Raad het gewenscht, dat wanneer bij de opheffing van een openbare school een conflict ontstaat, in laatste instantie het advies van den Onderwijsraad worde ingewonnen.

De omvang en indeeling van het Onderwijs.

De Raad kan zich niet geheel vereenigen met de verdeeling van het schoolonderwijs en de onderscheiding in soorten, zooals het ontwerp-wet aangeeft.

De Raad is in de eerste plaats van oordeel, dat zoo spoedig mogelijk dient te worden overgegaan tot de invoering van een verplicht 8e leerjaar, mede in aansluiting aan de bepalingen van de Arbeidswet. Hij ziet geenszins over het hoofd dat hiertegen bezwaren bestaan, wat betreft zoowel het aantal beschikbare leerkrachten, als de benoodigde schoollokalen. Opgemerkt dient, dat volgens de hieronder ontwikkelde, door den Raad gewenschte, indeeling van het onderwijs, niet aan alle scholen onderwijsgelegenheid gedurende het 7e en 8e leerjaar behoeft geschapen te worden, aangezien veel leerlingen na een zesjarigen leeftijd bij het lager onderwijs andere inrichtingen zullen gaan bezoeken. Aan de bezwaren tegen invoering van een verplicht 8e leerjaar ware, naar het oordeel van den Raad, door ruime overgangsbepalingen tegemoet te komen.

Met hetgeen in de Mem. van Toelichting blz. 7 wordt gezegd omtrent het karakter, dat het onderwijs in de beide laagste klassen der gewone lagere school moet dragen, kan de Raad zich geheel vereenigen, maar niet met de wijze, waarop dit

z. i. juiste denkbeeld in het wetsontwerp is uitgewerkt. Tegen het instituut der „hulponderwijzeressen" heeft hij overwegende bezwaren, grootendeels dezelfde, als in het Voorl. Verslag zijn ontwikkeld. Reeds den naam acht hij ongelukkig gekozen, omdat daardoor reeds een zekere minderwaardigheid wordt uitgedrukt, een indruk, die bevestigd wordt door de groote verschillen in salarieering en opleiding. Uit de juiste praemisse, dat het onderwijs in de aanvangsklassen der gewone lagere school zooveel mogelijk het karakter moet dragen van goed voorbereidend onderwijs, m. a. w. dat de voorbereidende lagere school eigenlijk met 2 jaren verlengd moest worden, volgt niet, dat dit onderwijs moet worden opgedragen aan leerkrachten met eene lagere bevoegdheid lager onderwijs, maar aan leerkrachten met een volledige bevoegdheid voorbereidend lager onderwijs. Deze moeten dus benoembaar zijn aan de G. L. S., om daar onderwijs te geven in de 2 (respectievelijk 3) eerste leerjaren, maar eenmaal daar aangesteld, moeten zij in rang, titel en salarieering volkomen gelijk staan met het overige personeel. Natuurlijk moet de opleiding daaraan beantwoorden; aan deze zullen dus aanmerkelijk hoogere eischen moeten worden gesteld, dan in het wetsontwerp geschiedt, dat te dien opzichte zelfs blijft beneden hetgeen thans reeds voor een diploma voor bewaarschoolonderwijzeres pleegt gevorderd te worden. Volgens het oordeel van den Raad is de wet op het lager onderwijs echter niet de geschikte plaats om deze materie te regelen, maar behoort deze thuis in een afzonderlijke wet tot regeling van het V. L. O.

Op grond van deze overwegingen stelt de Raad voor:

1°. Alle bepalingen omtrent de „hulponderwijzeressen" uit de wet te lichten.

2°. Zoo spoedig mogelijk een afzonderlijke wet te ontwerpen tot regeling van het V. L. O. in zijn vollen omvang.

3°. Bij laatst bedoelde wet aan de Voorbereidende L. S. de bevoegdheid te verleenen, 2 vervolgklassen in te richten, evenwijdig aan de 2 eerste klassen der G. L. S.

4°. De onderwijzers(essen) met bevoegdheid voor die vervolgklassen, benoembaar te verklaren in de aanvangsklassen der G.L.S. op den voet als boven is uiteengezet.

5°. In artikel 25 der L.O.-wet te bepalen, dat aan deze leerkrachten zooveel mogelijk het onderwijs in de aanvangsklassen zal worden opgedragen.

Op deze wijze zal spoedig ook daar, waar geen afzonderlijke voorbereidende school bestaat, het onderwijs in de beide eerste leerjaren het gewenschte karakter dragen van voorbereidend onderwijs. Het eigenlijke algemeen vormend L.O. zou dan eerst

in het derde jaar beginnen en zich uitstrekken tot en met het zesde leerjaar.

Ter completeering van dit stelsel acht de Raad het noodig de bepaling van artikel 10[1] te vervangen door eene, waarbij de minimum leeftijd van toelating tot de G.L.S. algemeen gesteld wordt op zes jaar.

Het onderwijs van 8-12 jaar (het stamonderwijs) dient voor allen gelijk te zijn; er worde onderwijs gegeven in de verplichte vakken a t/m l; met het oog op de behoefte der leerlingen en de plaatselijke omstandigheden, alsmede in verband met de mogelijkheid tot proefnemingen, worde in de wijze, waarop het onderwijs in deze vakken gegeven wordt, de noodige ruimte en soepelheid gelaten; vóór het 7e leerjaar wordt geen schoolonderwijs gegeven in de niet verplichte vakken, bedoeld in art. 2[2], althans niet met vergoeding uit 's Rijks kas. De differentiatie dient waar noodig, eerst plaats te hebben in het 7e leerjaar.

De leerlingen zouden zich na het stamonderwijs splitsen in verschillende richtingen:

Een eerste vertakking is die van het gewoon lager onderwijs; een tweejarige voortzetting dus van het onderwijs in de verplichte vakken a t/m l, met facultatieve toevoeging van één of meer nader aan te wijzen vakken, genoemd in art. 2[2].

Een tweede vertakking is die van het uitgebreid lager onderwijs, 2 of meerjarig, waaronder worde verstaan, alle verschillende andere typen van lager onderwijs (o.a. het tegenwoordige U.L.O., M.U.L.O., lager-handelsonderwijs enz.); deze vertakking dient, wat betreft bestaansvoorwaarden, bevoegheden, salarieering, klassensterkte e.d. in een afzonderlijken titel van de wet te worden geregeld; dit onderwijs richte desgevorderd eigen examens in, die van Regeeringswege kunnen worden gesubsidieerd (zie hieronder blz. 8 bij „opleiding van leerkrachten".) Wanneer alzoo onderwijs wordt gegeven in nader te bepalen vakken, genoemd in art. 2[2], draagt dit onderwijs den naam van Uitgebreid Lager Onderwijs; de Raad acht het gewenscht, dat het aantal facultatieve vakken worde uitgebreid met stenografie, huishoudonderwijs, boekhouden en gezondheidsleer.

Een derde vertakking is die van het nijverheids-, middelbaar- en voorbereidend hooger onderwijs.

Het komt den Raad gewenscht voor, dat de omvang van sommige vakken nader wordt omschreven evenals met enkele woorden in de laatste alinea van art. 2 ten aanzien van vaderlandsche geschiedenis gedaan is. De Raad stelt daarom voor, deze alinea te doen vervallen; in de plaats daarvan worde van Regeeringswege een „Toelichting" samengesteld,

in den geest van de Oostenrijksche „Erläuterungen", waarin onder meer de omvang der leervakken nader zal worden omschreven. Deze van het Departement uitgaande „Toelichting" bevatte slechts aanwijzingen, geen bindende bepalingen; zij zal een zeer gewenschte gelegenheid bieden om op bijzondere zaken de aandacht te vestigen; zoo wordt o.m. gedacht aan de zedelijke opvoeding en aan de ontwikkeling van schoonheids- en kunstzin. De Raad verklaart zich gaarne bereid, bij het samenstellen van deze Toelichting den Minister van advies te dienen.

De Raad is van meening, dat als derde type naast het gewoon L. O. en het U. L. O., ter vervanging van het tegenwoordige zoogenaamde herhalingsonderwijs, vervolgonderwijs dient te worden georganiseerd in een tweejarigen cursus, die gegeven wordt na het verplichte 7e, respectievelijk 8e, leerjaar. Onder vervolgonderwijs worde verstaan het onderwijs voor het zéér groote aantal kinderen, die gewoon lager onderwijs hebben afgeloopen en voor wie dit vervolgonderwijs tevens eindonderwijs is. De Raad acht invoering van leerplicht voor dit vervolgonderwijs noodzakelijk. Ook dit onderwijs behoort dienstbaar te worden gemaakt aan de lichamelijke opvoeding; voorts dient het zich zooveel mogelijk aan te sluiten bij de eischen der practijk. Het programma voor dit onderwijs behoort een minimum programma te zijn, dat desgewenscht kan worden uitgebreid ook met nog andere vakken, dan die bedoeld in art. 2. Aan het vervolgonderwijs dient een soortgelijke verzorging gegeven te worden als aan het uitgebreid lager onderwijs.

Het vervolgonderwijs behoeft nadere organisatie; te gelegener tijd hoopt de Raad den Minister voorstellen dienaangaande aan te bieden.

De Raad is van oordeel, dat geen van de verplichte vakken, bedoeld in art. 2[1], mogen worden geschrapt, wijl anders de algemeene volksontwikkeling zou worden geschaad. Gezien de zeer ruime termijn gedurende welke vrijstelling van de verplichting tot het geven van onderwijs in handenarbeid kan worden verleend, sluit de Raad zich, gaarne aan bij de voorstellen van den Minister ten opzichte van dit vak. De Raad acht den wettelijken drang, die thans wordt voorgesteld om handenarbeid als leervak ingevoerd te krijgen, noodzakelijk; hij vreest, dat bij facultatiefstelling van dit vak de door den Raad zeer gewenschte invoering ervan bij het lager onderwijs aanmerkelijk zal worden vertraagd.

Onderwijsbevoegdheden.

De Onderwijsraad sluit zich aan bij de meening van die leden van de Tweede Kamer, die, volgens § 18 van het Voor-

loopig Verslag, van oordeel zijn, dat de afzonderlijke akten voor vreemde talen niet kunnen worden afgeschaft. De Raad acht het ongewenscht, dat aan abituriënten van de kweekscholen, zonder verdere voorbereidende studie, de bevoegdheid zou worden verleend, om in drie vreemde talen onderwijs te geven. De Raad is niet bevreesd, dat door het instellen van deze en andere akten aan het uitgebreid lager onderwijs het karakter van middelbaar onderwijs zoude worden gegeven; iedere klasse behoudt één vasten onderwijzer; enkele vakken worden echter door vak-onderwijzers gedoceerd. Zoowel in 't belang van het onderwijs in het algemeen, als in dat van het onderwijs in een bepaald vak komt het gewenscht voor, dat zulk een vak door een meer bevoegde leerkracht wordt onderwezen.

De Raad is van meening dat met de akten voor vreemde talen niet kan worden volstaan; hij acht de instelling van een akte voor wiskunde eveneens noodzakelijk. Voorts komt het den Raad gewenscht voor, dat op het einddiploma van de kweekelingen een „aanteekening" kan worden gesteld voor teekenen, zingen, handenarbeid, handwerken of lichamelijke oefening en dat deze aanteekening worde gelijkgesteld met het bezit van een akte; voorts dienen dan voor deze vijf vaardigheidsvakken akten te worden ingesteld, die ook buiten verband met de lager-onderwijsbevoegdheid — mits met waarborgen van pædagogisch inzicht en onderwijsbekwaamheid kunnen worden behaald. De Onderwijsraad is echter van oordeel, dat aan het onderwijs in de genoemde vaardigheidsvakken door klasse-onderwijzers de voorkeur dient te worden gegeven.

De instelling van afzonderlijke akten als bovengenoemd brengt mede, naast het voordeel, dat het onderwijzend personeel tot oefening en studie wordt geprikkeld, het nadeel, aangeduid met den naam aktenjagerij, welk kwaad niet alleen dat personeel zelf, maar ook het onderwijs, vooral op de gewone lagere school, schaadt. De Raad wenscht dit kwaad zooveel mogelijk te zien beperkt. Daarom wordt voorgesteld aan bovenbedoelde vaardigheidsakten geen honorarium te verbinden. Slechts de akten voor talen en wiskunde dienen gehonoreerd te worden; deze salarieering moet echter niet aan het bezit, maar aan het gebruik der akte verbonden zijn, en wel in dien zin, dat het gebruik van akten slechts tot een maximum van bijv. f 500.— worde gehonoreerd (d. w. z. bijv. één akte M. O. of twee akten L. O.)

Opleiding van leerkrachten.

De Raad is van meening, dat de driejarige voorbereiding voor de kweekschool als voldoende is te beschouwen; deze opleiding kan worden verkregen op scholen voor U. L. O.,

onder nader te bepalen voorwaarden, een H. B. S. met driejarigen cursus, of wel gedurende drie jaar onderwijs op een H. B. S. met vijfjarigen cursus, gymnasium of lyceum, een en ander nader bij K. B. te regelen; dat deze voorbereidende opleiding alsdan niet een afgerond geheel zoude vormen, wordt niet als een ernstig bezwaar gevoeld.

Het komt den Raad gewenscht voor, dat vooralsnog het thans bestaande M. U. L. O.-diploma, zooals het door de Vereeniging voor M. U. L. O. wordt uitgereikt, behouden blijve, zij het ook onder anderen naam. Dit examen heeft maatschappelijk een goeden naam en het instellen van het examen door genoemde vereeniging heeft het meer uitgebreid lager onderwijs ten zeerste bevorderd, en zal dit vermoedelijk vooreerst nog blijven doen; een speciaal soort M. U. L. O.-diploma (n.l. 3 talen en wiskunde) geve toegang tot de kweekschool. Na eenige jaren zal overwogen kunnen worden of aan sommige scholen voor uitgebreid lager onderwijs het recht zal worden verleend een einddiploma uit te reiken, dat toegang geeft tot de kweekschool.

Tal van organisaties hebben aangedrongen op het verleenen van een toelage gedurende deze drie jaren van vooropleiding tot de kweekschool. Gelet op de groote behoefte aan onderwijzend personeel, meent de Raad te moeten adviseeren de mogelijkheid te scheppen tot het verleenen van een toelage naar behoefte. In dit verband zij verwezen naar het dienaangaande bepaalde in de wet op het Nijverheidsonderwijs.

De Raad is van meening dat de vijfjarige opleiding aan de kweekscholen zoodanig moet worden ingericht, dat zij gedurende de eerste drie jaren een zuiver theoretische, gedurende de laatste twee jaren een practisch-theoretische is.

Aan het einde van het 3e leerjaar dient, naar het oordeel van den Raad, een examen te worden afgenomen; de leerstof, daarbij geëxamineerd, worde niet weder bij het eindexamen gevraagd; het eindexamen loopt dan over de leerstof, gedurende de twee laatste jaren behandeld.

De Raad acht het wenschelijk, dat „rekenen" niet langer als zelfstandig leervak op de kweekscholen worde aangemerkt, maar voortaan beschouwd worde als onderdeel van het vak „wiskunde". Daardoor toch zal worden bevorderd, dat aan de kweekschool een zekere hoeveelheid onpractische kennis, tot nog toe onder den naam rekenen gedoceerd, uit het leerplan van de kweekschool verdwijnt.

De practische opleiding gedurende het 4e leerjaar dient plaats te hebben op aan de kweekschool verbonden leerscholen, die naar de meening van den Raad moeten blijven voortbestaan; de practische opleiding in het 5e leerjaar geschiede ook op andere daartoe aangewezen scholen. In verband met de

mogelijkheid van een toekomstig nijpend gebrek aan onderwijzers, heeft de Raad de wenschelijkheid overwogen, de adspirant-onderwijzers gedurende het 5e leerjaar als tijdelijke leerkracht aan de school, waarin ze hun opleiding krijgen, eenigen tijd als invaller zelfstandig te doen optreden. Aangezien deze zaak in de wet moeilijk valt te regelen, zou ze naderhand in de voorgestelde „Toelichting" kunnen worden opgenomen en meer uitvoerig omschreven.

Art. 144, betreffende de toelage, welke gedurende de eerste drie kweekschooljaren kan worden verleend aan kweekelingen, die niet wonen in de gemeente, waar de kweekschool is gevestigd, kon evenmin als art. 143[4], betreffende de toelage van minstens f 500,— aan de adspirant-onderwijzers toe te kennen, de instemming van den Raad verwerven. De Raad wenschte voor alle leerjaren op ruime schaal beurzen beschikbaar gesteld te zien, ook voor hen, die woonachtig zijn in eene gemeente, waar een kweekschool is gevestigd. Het bedrag van de beurs worde bepaald naar de behoefte.

De Raad dringt er bij den Minister op aan, dat art. 146[4] gewijzigd worde in den zin, zooals deze zaak geregeld is in de wet op het middelbaar onderwijs. Een beslissende stem worde dus aan de gecommitteerden niet toegekend. Iedere stem in een gemengde examencommissie bestaande uit directeur, leeraren en gecommitteerden hebbe gelijke waarde.

Ten aanzien van het summier onderzoek e.d., bedoeld in art. 143[2], spreekt de Raad de wenschelijkheid uit, dat deze materie geregeld zal worden in den zin, zooals is neergelegd in het thans geldend Kon. Besluit; het beroep op den Onderwijsraad blijve echter behouden.

Als preventieven maatregel tegen het verloop van kweekschoolleerlingen en onderwijzers naar andere betrekkingen, acht de Raad het noodzakelijk, dat bij Kon. Besluit worde bepaald, dat degenen, die de kweekschool eigener beweging aan 't einde van het derde of vierde jaar verlaten, en degenen, die niet gedurende een nader te bepalen tijd bij het onderwijs practisch zijn werkzaam geweest, een deel van de genoten beurs of toelage, zullen moeten restitueeren.

De Raad zal het op prijs stellen, te zijner tijd te worden gehoord over den inhoud van de te ontwerpen Kon. Besluiten, bedoeld in art. 147.

De Raad is van meening, dat voor benoeming tot leeraar aan een kweekschool alleen in aanmerking moeten komen, zij, die de bevoegdheid bezitten om middelbaar onderwijs te geven; mitsdien wordt voorgesteld in art. 157[1] te schrappen de woorden: „of uitgebreid lager onderwijs", en in art. 147 deze verplichting in de wet op te nemen. Ten einde den band

tusschen het gewone schoolonderwijs en het kweekschool-onderwijs te behouden, verdient het aanbeveling, dat voor leeraar aan een kweekschool bij voorkeur benoemd worden zij, die eenige jaren practisch bij het lager onderwijs zijn werkzaam geweest. Voor het onderwijs in paedagogiek en methodiek worden bij voorkeur gekozen die onderwijzers, welke een universitairen cursus in paedagogiek hebben gevolgd. Deze en dergelijke desiderata waren op te nemen in de hierboven op blz. 6 voorgestelde „Toelichting".

Schooltoezicht.

De Raad kan zich niet vereenigen met de voorgestelde reorganisatie van het Rijksschooltoezicht. De opmerking werd gemaakt, dat de thans bestaande organisatie van het schooltoezicht meer in 't bijzonder geëigend is voor het platte land, doch ongeschikt is voor de groote steden; de regeling van het ontwerp-wet zou zich aanpassen aan de behoefte van de groote steden, maar nu minder geschikt zijn voor het platte land. Het schooltoezicht dient met gezag te zijn bekleed; een provinciale indeeling als vóór het jaar 1878 wordt ongewenscht geacht wegens de groote ongelijkheid van ambtsgebied. Als bezwaren tegen de in het ontwerp-wet voorgestelde organisatie, worden voornamelijk gevoeld: het sterk hiërarchisch karakter, waardoor de schoolopzieners weinig gezag zullen kunnen uitoefenen, zoomin naar boven als naar beneden; en voorts het te groote ambtsgebied van de inspecteurs; deze laatsten zullen door de vele administratieve werkzaamheden, en het te groote ambtsgebied niet in staat zijn hun eigenlijke en voornaamste taak: bezoek van en toezicht op de scholen, naar behooren te vervullen. Dit bezoek en toezicht toch, dient op den voorgrond te worden geplaatst; de inspecteur blijve in levend contact met de scholen in zijn ressort; hij stelle zijne rapporten op niet alleen aan de hand van de meldingen van de schoolopzieners, doch voornamelijk volgens eigen aanschouwing. Dit vooropgesteld meent de Raad eene organisatie van het schooltoezicht te moeten aanbevelen, bestaande uit schoolopzieners, inspecteurs en een inspecteur-generaal.

Daarbij zij reeds dadelijk opgemerkt, dat de positie van den schoolopziener een zelfstandige behoort te zijn. Tot schoolopziener moeten bij voorkeur deskundigen, ook vrouwen, worden benoemd, het ambtsgebied van den schoolopziener houde verband met de schoolbevolking, het omvatte een ongeveer gelijk en niet te groot aantal scholen.

Het aantal inspecteurs worde bepaald naar een zeker aantal schoolopzieners; dit aantal schoolopzieners per inspectie (bijvoorbeeld 10) worde nader bepaald.

De inspecteur met de schoolopzieners in zijn ressort vormen het „Schoolcollege". De inspecteur is uit hoofde van zijn ambt voorzitter van dit college.

Bij de benoeming van schoolopzieners, ressorteerend onder een bepaalde inspectie, worde zooveel mogelijk rekening gehouden met de wenschelijkheid, om in het schoolcollege zitting te geven aan verschillende deskundigen, die behalve met het algemeen toezicht over een bepaald aantal scholen, door den inspecteur belast kunnen worden met het meer speciale toezicht, verband houdend met hunne (hare) deskundigheid, over alle scholen in het ressort; zoo hebbe bijvoorbeeld als schoolopziener zitting in het schoolcollege: een hygiënist(e) voor het hygiënisch en medisch schooltoezicht; een jurist(e), voor eventueele admistratieve en juridische adviezen; voorts worde bij de benoeming rekening gehouden met de bijzondere paedagogische stroomingen, de geestelijke en organisatorische geaardheid van de bevolking. Een van de schoolopzieners worde belast met het toezicht op de kweekscholen, leerscholen en hulpleerscholen, binnen het ambtsgebied van de inspectie. Voorts worde den inspecteur de bevoegdheid verleend zich voor bepaalde werkzaamheden door een schoolopziener te laten vertegenwoordigen. Het schoolcollege worde wettelijk verplicht van tijd tot tijd samen te komen, om de schoolzaken in het ressort te bespreken; het bevordere de paedagogische ontwikkeling van de school. Ieder schoolcollege zij bevoegd den Minister voorstellen aan te bieden, die daarover den Onderwijsraad hoort.

De Raad heeft de wenschelijkheid overwogen in de organisatie op te nemen een of meer hoofdinspecteurs òf één inspecteur-generaal, of wel beiden. Gewenscht wordt de instelling van één inspecteur-generaal, die tevens zal optreden als voorzitter van het college van inspecteurs; aan dit college worde de verplichting opgelegd, van tijd tot tijd samen te vergaderen; de inspecteurs voor de lichamelijke opvoeding dienen tot het bijwonen van deze vergaderingen te worden uitgenoodigd.

Teneinde eenige gelijkvormigheid in de kweekschoolopleiding te bevorderen, acht de Raad het gewenscht, dat de schoolopzieners, belast met het toezicht over de kweekscholen, op bepaalde tijden, onder leiding van den inspecteur-generaal, een gecombineerde vergadering houden.

Bovenstaande organisatie zal, naar de meening van den Raad, zoowel voor de groote steden als voor het platte land geëigend zijn. Het is gewenscht, in de groote steden één schoolcollege te hebben. De inspecteur kan alsdan in die steden optreden als gezaghebbend vertegenwoordiger van het Rijksschooltoezicht tegenover het gemeentebestuur.

Oudercommissies.

De Raad acht het, in aansluiting bij de desbetreffende opmerking in § 20 van het Voorloopig Verslag, gewenscht, dat er, mede in 't belang van het onderwijs zelf, een nauwere band worde gelegd tusschen de openbare school en de ouders. Daarom meent de Raad den Minister te moeten adviseeren, dat zooveel mogelijk voor iedere openbare school een oudercommissie worde ingesteld, welker taak, op grond van een algemeenen maatregel van bestuur, in plaatselijke verordeningen nader zou kunnen worden omschreven.

Kosten.

Het komt den Onderwijsraad voor, dat de in het ontwerpwet voorgestelde salarisregeling geenszins voldoet aan de voorwaarden, welke in dezen tijd noodwendig daaraan moeten worden gesteld, teneinde de onderwijzers een behoorlijk, in overeenstemming met de beteekenis van hun ambt, voldoend salaris te verzekeren. Bovendien maakt ook de algemeene stijging der salarissen van andere betrekkingen het gewenscht, dat bij het vaststellen der onderwijzerssalarissen, meer dan naar de vroegere salarieering der onderwijzers, naar die in andere vergelijkbare betrekkingen worde gezien, zal niet zelfs in de naaste toekomst een tekort aan onderwijskrachten ontstaan en voor het onderwijs nadeelige toestanden geboren worden. Een inschuiven van de vast te stellen regeling in het bezoldigingsbesluit voor Rijksambtenaren schijnt daarom aanbevelenswaardig, of anders opname van eene bepaling, dat de salarissen om de 5 jaren moeten worden herzien. Het aanvangssalaris berekend naar redelijke eischen van ongehuwden, dient periodiek te worden verhoogd. Voorts dient aan gehuwden een verhooging te worden toegekend, welke salarisverhooging echter moet worden beschouwd als uitgekeerd aan het gezin, zoodat alleen het gezinshoofd, hetzij man of vrouw, daarvoor in aanmerking komt. Aangezien met het kindertal de levensbehoeften stijgen, dient een kindertoeslag te worden gegeven.

Op deze gronden dient het maximum van het onderwijzerssalaris voor ongehuwden zeker niet beneden f 3600,— voor gehuwden niet beneden f 4200,— te blijven; ook van het minimum moet een voldoende aantrekkingskracht tot het kiezen van het onderwijzersberoep uitgaan, bij de bepaling waarvan bedacht moet worden, dat de onderwijzer niet meer op 18-, maar pas op 21-jarigen leeftijd de school binnentreedt.

Zoo komt de Raad tot een voorbeeld voor een salarisregeling, waarbij het beginsalaris voor den onderwijzer op f 2000,— ware te stellen met daaropvolgende 11 verhoogingen van

f 200,—, de eerste vier verhoogingen na één, de volgende na 2 jaar, de drie laatste verhoogingen alleen toe te kennen aan gezinshoofden; voorts een verhooging van het salaris met f 100,— voor elk kind beneden 18 jaar.

Het salaris van het hoofd der school dient verband te houden met de salarieering van den onderwijzer en met het aantal klassen der school. Niet alleen, dat de zorg voor het geheel en de hoeveelheid administratie, — dat is meerdere arbeid — stijgt met het klassenaantal, maar ook de leiding wordt moeilijker naarmate het geheele schoolleven van meerderen omvang wordt. Het komt den Raad daarom billijk en noodzakelijk voor, dat het salaris van het hoofd der school gelijk zij aan dat van den klasse-onderwijzer, vermeerderd:

voor een school van 1—3 klassen (leerkrachten) met 10% van het maximum;
" " " " 4—6 klassen (leerkrachten) met 15% van het maximum;
" " " " meer dan 6 klassen (leerkrachten) met 20% van het maximum.

Deze jaarwedden worden voor een onderwijzer of onderwijzeres, verbonden aan een U.L.O.-school, mits hij of zij les geeft in de vakken m, n, o of p, verhoogd met f 250,— voor elk dezer vakken en met f 500,— bij middelbare bevoegdheid. Om misbruiken te voorkomen dient niet meer dan f 500 door een persoon te worden verkregen.

Zij die, zoowel bij het openbaar als bijzonder onderwijs, uitsluitend belast zijn met het geven van onderwijs in één of meer der vakken: zingen, teekenen, handwerken, handenarbeid of lichamelijke oefening, genieten een belooning op den voet voor het geven van herhalingsonderwijs bepaald.

De vraag wordt gesteld, wie bij ziekte van een onderwijzer, wien $1^1/_2$ jaar lang het salaris moet worden uitbetaald, den plaatsvervanger zal salarieeren? Aangezien het ontwerp van wet hierover zwijgt, en naar de meening van den Raad, het Rijk deze kosten moet dragen, wordt de regeling van deze aangelegenheid bepleit.

Artikelen.

Behoudens het voorgaande, hetwelk bij de artikelen niet zal worden herhaald, meent de Raad het volgende te moeten voorstellen:

Art. 1 onder 2 aldus te lezen:

2. Onderwijs, gezamenlijk gegeven aan kinderen van ten hoogste drie gezinnen is huisonderwijs.

Art. 2. handteekenen te vervangen door teekenen; het vak u, fraaie handwerken voor meisjes, te schrappen.

Art. 3 onder 1 te lezen:

Het schoolonderwijs wordt onderscheiden in:

a. gewoon lager onderwijs.
b. vervolgonderwijs.
c. uitgebreid lager onderwijs.
d. buitengewoon lager onderwijs.

Art. 3 onder 4.

De Raad wenscht, dat onder buitengewoon lager onderwijs mede zal worden begrepen:

Het onderwijs op scholen en in klassen voor schippers-kinderen; het onderwijs op gestichtsscholen; het onderwijs op scholen en in klassen aan kramers- en woonwagenkinderen.

Opgemerkt dient, dat, waar in het ontwerp-wet gesproken wordt van herhalingsonderwijs, dit woord zal moeten worden vervangen door vervolgonderwijs.

Art. 4. De Raad acht het gewenscht, dat onder buitengewoon lager onderwijs ook zal worden begrepen het onderwijs aan zieke kinderen, aan huis te geven.

Art. 9. Voorgesteld wordt dit artikel te schrappen.

Art. 10. De leeftijd van 6 jaar, welken de kinderen moeten hebben bereikt, voordat zij tot de school voor G. L. O. worden toegelaten, dient wettelijk vastgelegd.

Art. 11 onder 2, achter „wethouders" toe te voegen:

„of door het bestuur van een bijzondere school".

Art. 12. Opgemerkt dient, dat het huisonderwijs bedoeld in art. 12^4 andersoortig is, dan het huisonderwijs bedoeld in art. 1. Het komt daarom gewenscht voor, in art. 12 te spreken van „onderwijs in een particuliere woning".

Art. 17. Zoolang het vervolgonderwijs nog niet opnieuw is geregeld, dient het bestaande reeds thans te worden verbeterd. Het gestelde onder 3*c* moet worden verruimd in verband met de gewenschte uitbreiding van het minimum aantal uren, vereischt in 3*a*; het gestelde onder 3*e* kan worden geschrapt.

Art. 21. Ten aanzien van dit artikel, dat naar de meening van den Raad alleen betrekking heeft op het openbaar onderwijs, spreekt hij den wensch uit, dat de schoolvergaderingen verplicht zullen worden gesteld. Het hoofd van de school zij

ambtshalve voorzitter van de schoolvergadering; de werkwijze van de schoolvergadering dient bij Koninklijk Besluit nader te worden geregeld. De Raad stelt voor, om in art. 21[1] het woord „boeken" te vervangen door „leermiddelen"; de woorden: „na bespreking" te schrappen en in verband hiermede de woorden: „bij die bespreking" te vervangen door: „door de leden van de schoolvergadering". Voorts is het gewenscht in art. 21[1] vast te leggen, dat de schoolvergadering het recht heeft wijzigingen voor te stellen, die op dezelfde wijze aan het oordeel van B. en W. en den inspecteur worden onderworpen.

Het 3e lid worde aldus gelezen: „Bij verschil tusschen burgemeester en wethouders en den inspecteur of tusschen dezen en de schoolvergadering beslist enz."

Als nieuw 4e lid worde toegevoegd:

4. In bijzondere gevallen kan door Ons, den Onderwijsraad gehoord, aan bepaalde scholen vergunning worden verleend, af te wijken van het gestelde in het tweede lid van dit artikel.

Art. 22 onder 1, tweede zin, te lezen:

„De voor het godsdienstonderwijs bestemde uren vallen binnen een daarvoor aangewezen schooltijd en worden voor elke school vastgesteld na overleg met de door de kerkelijke gemeenten, de plaatselijke kerken of godsdienstige vereenigingen voor die school aangewezen godsdienstleeraren of met die kerkelijke gemeenten, plaatselijke kerken of godsdienstige vereenigingen, welke den godsdienstleeraar voor dit doel aanwijzen".

De Raad meent hierbij tevens te moeten wijzen op het verschil in terminologie in de wet op het lager-onderwijs (godsdienstonderwijs) en in de leerplichtwet (vervulling van godsdienstplichten), hetgeen soms tot gevolg heeft gehad, dat de geestelijkheid niet bereid bevonden werd, overleg te plegen over de uren, bestemd voor godsdienstonderwijs, zoodat òf de leerplichtwet in deze dient te worden gewijzigd, òf het begrip „vervulling van godsdienstplichten" dient te worden omschreven, waaronder dan niet te verstaan is, het geven van godsdienstonderwijs.

Art. 23 onder 1:

drie en twintig jaar te vervangen door: „acht en twintig jaar;

aan het einde van 1 toe te voegen: „wien het dagelijksch bestuur en de leiding der school is opgedragen."

onder 2: aldus te redigeeren:

2. „Bij ontstentenis van het hoofd der school kan de leiding

tijdelijk worden toevertrouwd aan een onderwijzer, die dien leeftijd niet bezit. Zoodanige waarneming door een onderwijzer mag niet langer duren dan zes maanden".

Art. 24. Ten aanzien van dit artikel meent de Raad te moeten opmerken, dat het in het belang van het onderwijs is, wanneer de klassen niet te groot zijn. Het getal 55 in dit artikel onder 2 genoemd, maakt in verband met het gestelde onder 1 te groote klassen mogelijk en dient daarom aanmerkelijk verlaagd. De Raad meent den Minister te moeten adviseeren ten aanzien van de artt. 58 en 59, in verband met art. 24 een geheel nieuwe regeling te treffen, welke verband houdt met het aantal aantal klassen en het aantal leerlingen per klasse. Echter dient een afzonderlijke regeling te worden gemaakt voor de onderscheiden soorten van schoolonderwijs, genoemd in art. 3.

De vraag werd gesteld en bevestigend beantwoord of art. 24 niet in overeenstemming gebracht diende te worden met den inhoud van art. 121.

Art. 26. De Raad meent het volgende te moeten opmerken: De gemeenten, die op de voorgestelde jaarwedden geen voldoend aantal leerkrachten kunnen krijgen, zullen in staat gesteld moeten worden, door verhooging der wedden het te kort aan leerkrachten te voorkomen. Art. 34 zou daarin voorzien, wanneer het den steun van Rijkswege niet beperkte tot die gevallen, „waarin dit voor de vervulling van het door de wet verplichte aantal onderwijzersplaatsen wordt gevorderd".

Nu echter worden de gemeenten, die sinds jaar en dag kleinere klassen voorschrijven dan die, waarvan de wet uitgaat, voor de keuze gesteld, om óf bestaande vacaturen onvervuld te laten, óf het aantal leerlingen per klas op te voeren tot het veel te hooge maximum, door de wet toegestaan. Zoowel het een als het ander is practisch onmogelijk.

Toch kan de Raad moeilijk voorstellen, de woorden: „door de wet verplichte" te schrappen. Dan immers zou het artikel luiden: „In bijzondere gevallen, wanneer dit voor de vervulling van het aantal onderwijzersplaatsen wordt gevorderd, kunnen door Ons bij besluit den Onderwijsraad gehoord, de in de artikelen 26 tot en met 30 bedoelde jaarwedden voor bepaalde gemeenten op een hooger bedrag worden bepaald". Een dergelijk artikel zou voor de gemeenten de mogelijkheid scheppen, om er op Rijkskosten al te kleine klassen en al te veel onderwijzers met al te hooge salarissen op na te houden. Wil men dat niet en toch de gemeenten, die meer en meer moeite hebben, om voldoende leerkrachten te krijgen, helpen, dan zit er niets anders op, dan de woorden van art. 34 „door de wet

verplichte" te behouden maar tevens het aantal leerlingen per klas, dat door het gemeentebestuur als maximum mag worden vastgesteld, zoodanig te verlagen, dat het veel meer dan thans in overeenstemming komt met reeds bestaande toestanden. Waar dat maximum in Rotterdam 36, in Amsterdam 40, in den Haag 30 bedraagt, meent de Raad te kunnen voorstellen, het bij de wet op 36 te bepalen. Te liever gaat hij daartoe over, omdat hij overtuigd is, dat een aanzienlijke verlaging van het wettelijke maximum, 't welk reeds voor de wet-MACKAY 40 bedroeg en later op 55 werd gebracht, door het belang van het onderwijs gevorderd wordt.

Art. 34. De Raad meent te moeten opmerken, dat naar zijn meening het gestelde onder 2 ook betrekking heeft op de onderwijzers(essen), die onderwijs geven in een particuliere woning, bedoeld in art. 12.

Voorgesteld wordt onder 3, de woorden: „in eene gemeente, waar geen openbare school bestaat" te schrappen.

Art. 35. Ten aanzien van dit artikel uit de Raad den wensch, dat de niet vast aangestelde onderwijzers, wat de periodieke verhoogingen e. d. betreft, in dezelfde positie zullen worden gebracht als de vast aangestelde onderwijzers.

Art. 37. De Raad is van oordeel, dat ter bevordering van het vervolgonderwijs, in afwachting eener definitieve regeling, de belooning, genoemd in alinea 4, alvast behoort te worden verhoogd.

Art. 38, onder 1 toe te voegen:

c. de verklaring van een medicus aangaande zijn gezondheidstoestand.

Art. 39, onder 9: de woorden: „na overleg met den inspecteur" te vervangen door:

„het schoolcollege gehoord" (zie hierboven blz. 11).

Art. 40. Voorgesteld wordt, achter „burgemeester en wethouders", toe te voegen: „het schoólcollege gehoord".

onder 1*a*: waarschuwing te vervangen door „schriftelijke berisping".

onder 1*b*: de woorden: „of zonder" te schrappen.

onder 2: achter de woorden „Van het besluit tot" in te voegen „berisping en".

Art. 41, achter 1*b* toe te voegen:

„doch niet eerder dan twee maanden na den dag der aanvrage".

Art. 45, het gestelde onder 1 aldus te lezen:

„Het schoolonderwijs wordt onder het aanleeren van gepaste en nuttige kundigheden en vaardigheden dienstbaar gemaakt aan de ontwikkeling van de verstandelijke en lichamelijke vermogens der kinderen en aan hunne opleiding tot alle christelijke en maatschappelijke deugden".

Art. 46, onder 1, achter het woord Minister toe te voegen: „den Onderwijsraad gehoord".

Art. 48. In overeenstemming met het gestelde in art. 95 wordt voorgesteld het eerste lid van art. 48 te lezen:

1. Het is hun op gelijke straffe verboden niet-kerkelijke ambten of bedieningen enz.

Art. 50 onder 1:

Voorgesteld wordt het gestelde onder 1 zoodanig te redigeeren, dat het recht op pensioen voor onderwijzers kan verkregen worden op zestigjarigen leeftijd, en verkregen wordt op vijf en zestigjarigen leeftijd; voor onderwijzeressen respectievelijk op vijf en vijftig- en zestigjarigen leeftijd.

Onder 2:

de woorden: „na tienjarigen dienst" te schrappen.

Art. 51. Achter den eersten zin van het tweede lid worde toegevoegd: „of indien de onderwijzer tegen zijn zin van zijn betrekking wordt ontheven, omdat zijn gezondheid bezwaar voor die der leerlingen oplevert".

Art. 54, onder 4*c* te schrappen de woorden:

„maar nog geen vijf en twintig jaren".

punt 4*d* worde geheel geschrapt.

Art. 57. Voorgesteld wordt:

„*i*. die voor schoolartsen" te schrappen. Deze kosten dienen door het Rijk te worden gedragen;

toe te voegen als nieuw punt;

„die, welke ingevolge art. 12 aan de gemeente worden opgelegd".

Artt. 58 en 59 te doen vervangen door artikelen, waarin is verwerkt, hetgeen bij art. 24 wordt voorgesteld.

Art. 64. Aangaande het gestelde onder 2 merkt de Raad op, dat de berekening der vergoeding per school en per jaar ten gevolge heeft, dat schoolbesturen die slechts één of twee scholen hebben, belemmerd worden in de inrichting van het

vervolgonderwijs. De Raad spreekt daarom de wenschelijkheid uit, dat in zulke gevallen de maxima verhoogd worden.

Art. 74, te lezen onder:

c. de bijzondere eischen te stellen aan het personeel;

d. de jaarwedden der onderwijzers;

e. de vergoeding van het Rijk.

De Raad meent de aandacht van den Minister hierbij tevens te moeten vestigen op:

de paedagogische nazorg en op de vergoeding voor internaatsverpleging. Onder den omvang van het onderwijs dient mede begrepen te worden het vakonderwijs; dit ware in de voorgestelde „Toelichting" (zie hierboven blz. 6) nader te omschrijven.

Art. 76 onder *a* toe te voegen achter bezocht:

„die binnen den afstand van 4 K.M. van de te stichten school woonachtig zijn."

De Raad betuigt instemming met de remmende bedoeling van het gestelde onder 1*a*, kan zich echter niet vereenigen met de eenigszins grove wijze, waarop geremd wordt; het vereischte aantal leerlingen moet niet enkel bepaald worden naar de grootte der bevolking; tal van factoren kunnen maken, dat het getal 40 te hoog en het getal 100 te laag is; het noemen van deze twee getallen moet leiden tot onbillijkheden; daarom heeft de Raad daartegen ernstig bezwaar. Evenals zulks onder „waarborgen" ten opzichte van art. 12 is aangegeven meent de Raad, dat deze zaak aan de gemeenten kan worden overgelaten, met gelegenheid tot beroep van gemeente- en schoolbestuur op de Kroon, die beslist, den Onderwijsraad gehoord. Ook dient onderscheid gemaakt te worden tusschen scholen voor gewoon- en uitgebreid lager onderwijs, en zoogenaamde U. L. O.-kopscholen. Voorts meent de Raad te moeten opmerken, dat het instituut van „Scholenbonden" zeer dienstig zou kunnen zijn, om de oprichting van onnoodige scholen te voorkomen; een wettelijke erkenning van de scholenbonden schijnt om deze en andere redenen gewenscht.

Gewenscht wordt, dat als waarborgsom (15 °/° der stichtingskosten) ook zal worden beschouwd, een borgstelling door een erkende bankinstelling of organisatie.

Ten aanzien van het gestelde onder 2 wordt verwezen, naar de opmerkingen in het rapport onder „waarborgen".

Art. 77. De vraag deed zich voor, of onder de kosten van den bouw of van den verbouw mede begrepen zijn, die voor de afbraak van gebouwen. De Raad acht het gewenscht, dat het gemeentebestuur voor den bouw van een bijzondere school ook grond zal kunnen beschikbaar stellen, waarop een gebouw

staat; daarom wordt voorgesteld in art. 81[1], achter „van grond en" in te lasschen: „eventueel de kosten van het aankoopen en doen afbreken van gebouwen op dien grond, alsmede de kosten".

Art. 78 onder 1:
de termijn van „zes" maanden te vervangen door „drie" maanden.

Art. 83. Gewenscht wordt de erkenning, dat de schoollokalen en terreinen, buiten schooltijd, ook voor andere doeleinden zullen mogen worden gebruikt, dan voor het geven van schoolonderwijs.

Art. 88*bis*. Tot betere voorkoming van de oprichting van mala fide-scholen acht de Raad een aanvulling van het eerste lid noodig. Achter de eerste zinsnede worde ingevoegd „en welker statuten voldoen aan de voorwaarden door ons bij algemeenen maatregel van bestuur te stellen". En achter de tweede zinsnede: „Geen lid van dat personeel mag deel uitmaken van het bestuur der Vereeniging". Voorgesteld wordt om in het zevende lid de woorden: „gepleegd overleg met" te vervangen doer: „ingewonnen advies van".

Art. 89. Gewenscht wordt ook hier, evenals in art. 21 in de wet vast te leggen de verplichting tot het houden van schoolvergaderingen.
De bepalingen omtrent de inrichting en werkwijze van de schoolvergaderingen worde echter overgelaten aan de schoolbesturen.
Ook voor bijzondere scholen worde de mogelijkheid erkend tot het nemen van proeven op onderwijsgebied.
Voorgesteld wordt het getal 22 in het gestelde onder 1, te vervangen door 20.
Voorgesteld wordt onder 4 te schrappen de woorden: „van den rooster van lesuren of".

Art. 93 toe te voegen achter bezoeken:
„alsmede het innen van het schoolgeld geschiedt" en te schrappen:
„maar het innen van het schoolgeld door de schoolbesturen geschiedt".

Art. 98. Ook ten aanzien van dit artikel wordt de noodzakelijkheid gevoeld van een geheel nieuwe regeling van de materie van de artt. 58 en 59.

Art. 108. Voorgesteld wordt, dit artikel in overeenstemming te brengen met hetgeen door den Raad is voorgesteld ten opzichte van art. 23.

Art. 140. De Raad wenscht de formuleering van dit artikel zoodanig, dat het mogelijk zal zijn, aan het hoofd van een gemengde kweekschool (voor mannelijke en vrouwelijke leerlingen) een directrice te benoemen. Evenzoo ten aanzien van de benoembaarheid van leeraressen.

Nieuw artikel. Gewenscht wordt de toevoeging van een nieuw artikel, luidende: „Op iedere school wordt een schoolhygiënisch toezicht door een daartoe bevoegde uitgeoefend".

Art. 194 toe te voegen:

6. De onderwijzers, aan wie voor de inwerkingtreding dezer wet pensioen of wachtgeld is verleend, zullen geacht worden een salaris te hebben genoten, overeenkomstig de bepalingen in de artt. 26 tot en met 32 dezer wet.

Art. 198. De Raad meent, dat de vergoeding van de gemeenten aan de schoolbesturen voor schoolgebouwen, die bij het inwerkingtreden der wet in gebruik of in aanbouw zijn, in vergelijking met de regeling der vergoeding voor nieuwe gebouwen, ongunstig is te noemen.

Een schoolbestuur, dat een nieuw gebouw aanvraagt, behoeft, behoudens het storten der waarborgsom, van welk bedrag trouwens rente wordt vergoed, geen kosten te maken. Daarentegen ontvangt een schoolbestuur, dat vóór 40 jaar een gebouw kocht, hiervoor een leening sloot, op deze leening weinig kon afbetalen en dus nog steeds gebukt gaat onder een schuldenlast, in 't geheel geen vergoeding. In het eerste geval ontvangt men een schoolgebouw in eigendom, zonder andere kosten dan het storten der genoemde waarborgsom, in het tweede geval ontvangt men niets. Hierin ligt als 't ware een uitnoodiging, zich ten spoedigste door verkoop te ontdoen van het bestaande schoolgebouw, en aan de gemeente een nieuw gebouw te vragen.

Indien het schoolgebouw minder dan 40 jaar in gebruik is geweest, zal voor grond en gebouw een vergoeding gegeven worden, evenredig aan het aantal jaren, dat het gebouw minder dan veertig in gebruik was. Als grondslag voor de berekening der vergoeding geldt niet de waarde van den grond en van het gebouw ten tijde van het in werking treden der wet, maar die ten tijde van de stichting van het gebouw. Gevolg van deze regeling is, dat schoolbesturen, die zich 't langst voor het onderwijs hebben geïnteresseerd en zich hiervoor de meeste opofferingen hebben getroost, ook in dit opzicht worden achtergesteld bij schoolbesturen, die nieuwe scholen wenschen op te richten. De waarde van den grond en van de gebouwen is gestadig gestegen. Een gebouw, in 1880 gezet, heeft thans

wellicht de dubbele waarde. Door hiermede geen rekening te houden, noodigt de ontworpen regeling de betrokken schoolbesturen uit, de school te liquideeren en het gebouw van de hand te doen. Men krijgt dan voor zijn gebouw de volle waarde, die het op het tijdstip van den verkoop heeft en vraagt een nieuw gebouw aan bij het gemeentebestuur. Bovendien houdt het wetsontwerp in 't geheel geen rekening met vergoeding voor later bijgebouwde lokalen en (dikwijls kostbare) verbeteringen, naderhand aan het schoolgebouw aangebracht.

Voor gebouwen, welke niet uitsluitend dienst doen voor schoolgebruik (kloosters bijvoorbeeld) is voor de berekening der vergoeding het beginsel van schatting ingevoerd. Bij de bepaling der waarde volgens deze schatting is als beginsel aangenomen, dat wel rekening zal worden gehouden met de waardevermeerdering van gebouwen. De waarde toch zal worden bepaald op 80 pCt. van de waarde, die een schoolgebouw voor een gelijk aantal leerlingen hebben zou bij het in werking treden der wet.

Evenzoo wordt de waarde van kweekschoolgebouwen, overeenkomstig art. 206, al. 2, gelijkgesteld aan het bedrag, waarop zij op den dag der aanwijzing wordt geschat.

Deze inconsequentie wijst den weg aan, waarlangs, naar de meening van den Onderwijsraad, de moeilijkheid te ontgaan is.

Indien de besturen het recht verkrijgen, om desverlangd, in plaats van op de wijze in artikel 198, 1ste lid en 2de lid, genoemd, de waarde, die grond en gebouw(en) bij het in werking treden der wet hebben, te laten bepalen door schatting door onpartijdige deskundigen, is de onbillijkheid weggenomen.

Het eerstgenoemde bezwaar, voor scholen die langer dan 40 jaren bestaan, kan worden ondervangen, zoo de vergoeding voor de schoolgebouwen niet berekend wordt over het aantal jaren, dat het gebouw minder dan 40 in gebruik geweest is, maar deze vergoeding afhankelijk wordt gesteld van de waarde, welke het gebouw volgens schatting heeft bij het in werking treden der wet

In beide gevallen moet de vergoeding van de geschatte waarde van het gebouw, in overeenstemming met art. 198, vierde lid, overeenkomen met de annuïteit eener in 40 jaren af te lossen geldleening, gelijk aan de waarde, waarop het gebouw is geschat.

Ook de vergoeding voor den grond dient berekend te worden naar de waarde, welke die grond heeft bij het in werking treden der wet.

Volgens art. 57*c* kunnen de gebouwen voor de openbare scholen door de gemeente worden gehuurd. In art. 198 is voor de bijzondere scholen, door schoolbesturen gehuurd, geen

regeling van de vergoeding der huurkosten getroffen. De Raad acht het gewenscht, dat een regeling daarvoor worde gemaakt, aangezien ook verschillende bijzondere scholen in gehuurde gebouwen zijn ondergebracht.

Art. 204. Ten aanzien van dit artikel bepleit de Raad de belangen van directeuren en onderwijzers aan Rijksnormaallessen; de wachtgeldregeling zij even gunstig als voor de gewone onderwijzers; de grondslag voor het pensioen zij volgens het laatstelijk genoten salaris. Ook dient rekening gehouden te worden met de belangen der kweekelingen; hun worde de gelegenheid geschonken tot voltooiing der studie òf tot plaatsing op een kweekschool.

Namens den Onderwijsraad,

H. BAVINCK, *Voorzitter.*
H. W. TILANUS, *Secretaris.*
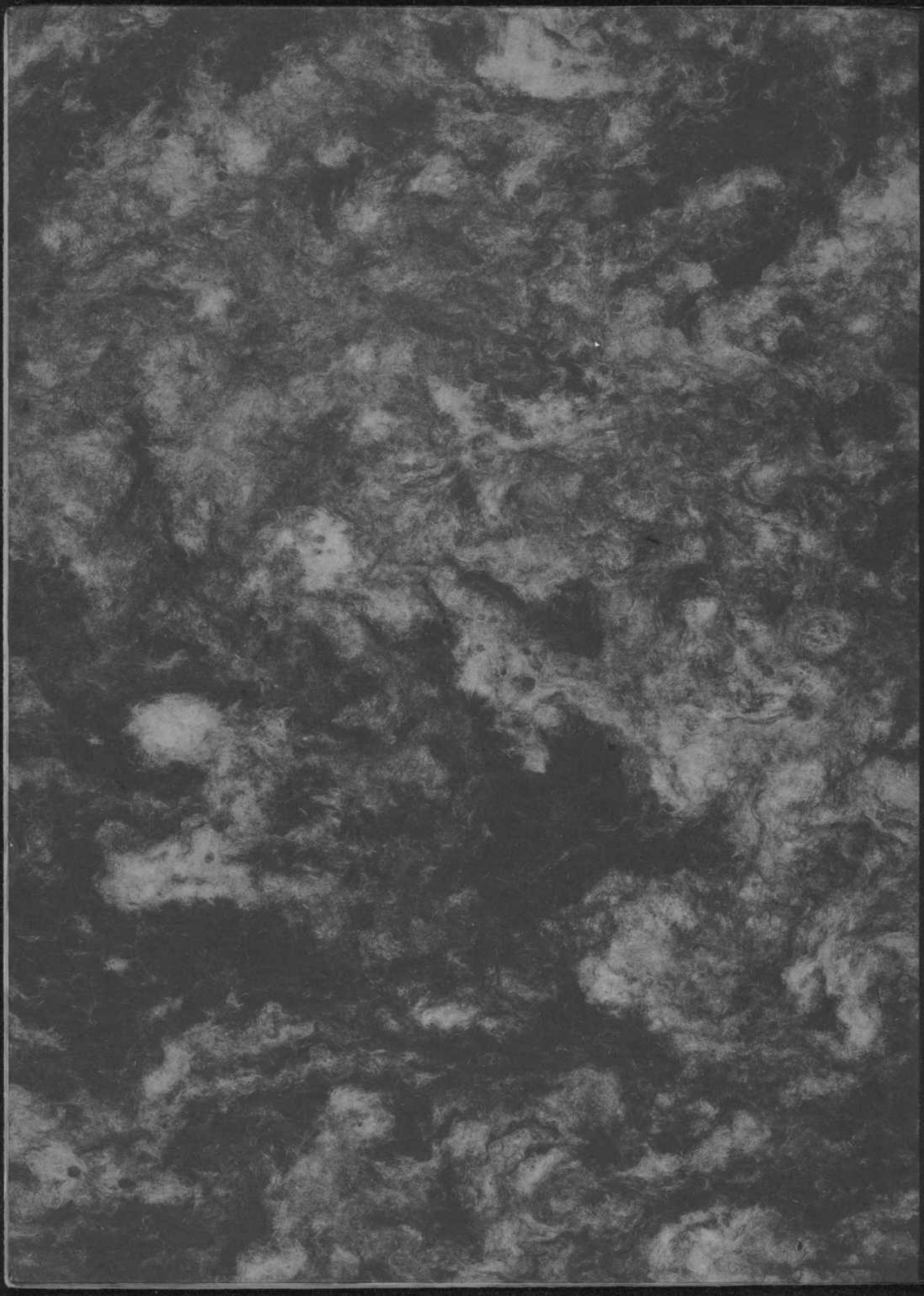
's-Gravenhage, 31 Januari 1920.